

MĂRTURIILE ICOANEI

ÎNVIEREA DOMNULUI

*Hristos a înviat din morți
Cu moartea pe moarte călcând
și celor din morminte
viață dăruindu-le.*

*De Te-ai și pogorât în mormânt,
Cel ce ești fără de moarte,
dar puterea iadului ai zdrobit
și ai înviat ca un biruitor, Hristoase Dumnezeule,
zicând femeilor mironosițe: Bucurați-vă!,
și Apostolilor Tăi pace dăruindu-le,
Cel ce dai celor căzuți ridicare.*

(Troparul și Condacul Învierii Domnului)

Pogorârea lui Hristos la iad, icoană din secolul al XV-lea,
provenind din iconostasul vechii biserici din Volotovo,
aflată acum în Muzeul de Istorie și Arhitectură din Novgorod, Rusia

Introducere

Cuvintele rostite și vindecările săvârșite de Domnul Hristos culminează, în lucrarea lor de mântuire a neamului omenesc, prin Jertfa Lui curată, ca experiență a smereniei și a dăruirii depline a Lui către Dumnezeu-Tatăl și către noi. Iisus Hristos, Cel fără de păcat, Și-a asumat moartea de bunăvoie (cea mai tristă experiență umană, plată a păcatului) pentru ca să ne deschidă și nouă intrarea în viața veșnică, în Împărăția Sa. Astfel, sensul morții s-a luminat odată cu Jertfa Mântuitorului și tristețea ei s-a transformat în bucuria Învierii, a biruinței definitive a Lui asupra păcatului și a diavolului.

Persoana divino-umană a lui Hristos gustă moartea pentru a restabili și desăvârși relația dintre Dumnezeu și oameni, surpând zidul despărțitor al păcatului. **Intrând în moarte, Hristos o biruiește cu razele atotluminoase ale slavei Sale împărătești.** Învierea lui Hristos care urmează în deplină continuitate cu Jertfa Sa reprezintă manifestarea supremă a firii, a iubirii și a puterii Sale dumnezeiești, prin care săvârșește biruința asupra morții și a iadului veșnic al însingurării prin păcat.

Învierea lui Hristos începe din adâncurile iadului, printr-o iradiere luminoasă a energiilor Lui necreate, iubirea și puterea Lui inundând sufletele care-L așteptau și ridicându-le în rai, în comuniunea deplină cu Tatăl prin Duhul Sfânt. Astfel, și iadul s-a luminat pogorând în el Hristos cu sufletul plin de puterea Duhului Sfânt și împlinind așteptarea grea dar plină de nădejde a dreptilor din Vechiul Testament. Mântuitorul le aduce acestora eliberarea și le vestește viitoarea lor înviere și cu trupul. Căci „*mormintele s-au deschis și multe trupuri ale sfinților adormiți s-au sculat*” (Matei 27, 52). Cu acest ultim gest de smerenie se împletesc primele raze ale strălucirii slavei dumnezeiești a lui Hristos.

Din sufletul lui Hristos total îndumnezeit prin Jertfa Sa curată din iubire pentru Dumnezeu și pentru oameni va iradia apoi puterea care va învia sau va umple de Duhul Sfânt și trupul Lui din mormânt. **Plin acum de toată strălucirea, trupul lui Hristos răsare din mormânt ca un Soare, nesticându-i pecețile, ci străbătându-le în chip minunat precum la Nașterea Sa din Precurata Fecioară Maria.** Iar asupra acestui moment al Învierii

propriu-zise cu trupul, imposibil de cuprins în limitele rațiunii omenești (gânduri, cuvinte sau imagini), Sfânta Evanghelică păstrează tăcerea cu cel mai profund respect față de Taină, iar iconografia ortodoxă o urmează întocmai.

Pogorârea lui Hristos cu sufletul în iad este mărturia supremă a iubirii Lui față de oameni, mărturie pe care icoana Pogorârii la iad, expresie firească a atmosferei liturgice pascale în ansamblul ei, ne-o face vizibilă, transpunând prin forme și culori luminoase ceea ce cântările slujbei vestesc: bucuria și lumina Învierii Domnului.

Hristos a înviat și nu doar i-a încredințat pe ucenici de realitatea trupului Său îndumnezeit, ci le-a și transmis acestora lumina și puterea Duhului Său, ca să înțeleagă mărturiile Scripturii, să ierte păcatele oamenilor și să vestească Învieria Sa din morți ca început al mântuirii și al învierii tuturor oamenilor în Biserica Sa, în comuniunea noastră cu Dumnezeu și între noi. **Hristos cel înviat este începutul creației celei noi pentru că ne cuprinde în starea jertfită și înviată a trupului Său, în mod actual, pe toți care credem în El și ne unim cu El și între noi prin Tainele Bisericii.** Astfel, primindu-L în noi pe Hristos, primim putere din puterea Sa pentru a ne răstigni și a învia față de păcatele și egoismul nostru, pentru a ne jertfi și a iubi cu toată ființa străbătută de lumina Învierii Sale.

ÎNVIEREA DOMNULUI

Praznic al praznicelor și Sărbătoare a sărbătorilor

Învieria Domnului, cea mai mare Sărbătoare a Creștinătății, s-a prăznuit încă din perioada apostolică, la Ierusalim, ca expresie a bucuriei credincioșilor creștini care deveneau părtași prin credință și har la bucuria lui Hristos.

Denumirea populară de Paști (având originea etimologică din ebr. *pesah* și gr. *pasha* însemnând *trecere*) este legată de sărbătoarea din Vechiul Testament a eliberării poporului evreu din robia egipteană, de trecerea poporului prin Marea Roșie spre țara făgăduinței. Pentru noi, creștinii, Paștile înseamnă trecerea lui Hristos și a noastră de la moarte la viață, ieșirea noastră din robia

păcatului și a morții și trecerea împreună cu Hristos la libertatea și viața veșnică în Împărăția lui Dumnezeu.

Pentru a se evita suprapunerea și confuzia cu Pesah-ul iudaic, data Praznicului Învierii Domnului a fost oficial stabilită, în conformitate cu tradiția timpurie, la Sinodul I Ecumenic de la Niceea din anul 325, și anume: în prima duminică de după luna plină de după echinocțiul de primăvară (21 martie).

Reprezentarea iconografică a Învierii Domnului Temeiuri scripturistice și liturgice

Momentul însuși al Învierii Domnului nu este niciodată descris ca atare în Evanghelii, ceea ce face ca iconografia ortodoxă, următoare fidelă a acestora să păstreze și ea tăcerea în spiritul celui mai adânc respect față de Taină. Absența redării momentului Învierii arată caracterul său de nepătruns pentru mintea omenească, imposibilitatea de a-l cuprinde pe deplin și a-l descrie în limitele percepției noastre fizice.

Iconografia ortodoxă cunoaște însă mai multe reprezentări ale Învierii lui Hristos care privesc fie momentul ce precede Învierea cu trupul a Domnului – Pogorârea la iad –, fie momentele ce au urmat Învierii cu trupul a lui Hristos și care sunt evidențe empirice ale Învierii, mărturii istorice incontestabile: venirea mironosiștelor la mormânt și vestirea îngerilor, venirea apostolilor Petru și Ioan la mormânt, arătarea lui Hristos Mariei Magdalena, încredințarea lui Toma, arătarea lui Hristos ucenicilor lângă lacul Tiberiadei.

Mai trebuie spus că la începutul erei creștine, când simbolul și alegoria predominau în pictura catacombelor, Învierea lui Hristos era sugerată printr-o temă cu caracter prefigurativ: proorocul Iona ieșind din pântecul chitului. În privința acestei prefigurări, Hristos Însuși spune: „*că precum a fost Iona în pântecul chitului trei zile și trei nopți, așa va fi și Fiul Omului în inima pământului trei zile și trei nopți*” (Matei 12, 40).

Icoana *Pogorârii la iad*, care face subiectul prezentării de față, este o reprezentare convențional-simbolică a cărei alcătuire nu se bazează pe o relatare propriu-zisă a Evangheliilor, ci pe versete răzlețe din Vechiul și Noul Testament, pe texte ale slujbelor

liturgice, precum și pe o veche scriere apocrifă – Evanghelia după Nicodim.

Textele liturgice (Utrenia, Vecernia din Sâmbăta Mare, cele 15 paremii), Canonul Învierii, Imnele Sfântului Ioan Damaschin compuse în secolul al VIII-lea, cele ale Sfântului Andrei Criteanul și ale Sfântului Cosma din Maiuma, au contribuit la dezvoltarea, lărgirea și amplificarea scenei iconografice a *Pogorârii la iad*, aceasta inspirându-se din ele și făcându-se chipul lor așa cum și ele sunt chip al Tainei prăznuite.

Prezentăm, în continuare, câteva fragmente din cadrul acestui minunat tezaur scripturistic și liturgic care se constituie ca piatră de temelie a reprezentării *Pogorârii la iad*:

- *„Mă coborâsem până la temeliiile munților, zăvoarele pământului erau trase asupra mea pentru totdeauna, dar Tu ai scos din stricăciune viața mea, Doamne Dumnezeu meu.”* (Iona 2,7)

- *„Ședeau în întuneric și în umbra morții; erau ferecați cu sărăcie și cu fier pentru că au amărât cuvintele Domnului și Sfatul Celui Preaînalt au întăritat. El a umilit întru ostenele inima lor; slăbit-au și nu era cine să le ajute, dar au strigat către Domnul în necazurile lor și din nevoile lor i-a izbăvit pe ei și i-a scos pe ei din întuneric și din umbra morții și legăturile lor le-a rupt.”* (Psalmul 106, 10-14)

- *„Pentru că și Hristos a suferit odată moartea pentru păcatele noastre, El, Cel drept pentru cei nedreți, ca să ne aducă pe noi la Dumnezeu, omorât fiind cu trupul, dar viu făcut cu duhul cu care S-a coborât și a propovăduit și duhurilor ținute în închisoare.”* (1 Petru 3, 18-19)

- *„Iar aceea că: S-a suit – ce înseamnă decât că S-a pogorât în părțile cele mai de jos ale pământului. Cel ce S-a pogorât, Acela este Care S-a suit mai presus de toate cerurile, ca pe toate să le umple.”* (Efeseni 4, 9-10)

- *„Pogorātu-Te-ai în cele mai de jos ale pământului și ai sfărâmat incuietorile cele veșnice care țineau pe cei legați, Hristoase, iar a treia zi ca și Iona din chit, ai înviat din mormânt. Mântuitorul meu, jertfa cea vie și nejerțfită ca un Dumnezeu, pe Tine Înșuși de voie aducându-Te Tatălui, ai sculat pe Adam cu tot neamul, înviind din mormânt.”* (Canonul Învierii, Cântarea a VI-a)

• „În mormânt cu trupul, în iad cu sufletul ca un Dumnezeu, în Rai cu tâlharul și pe scaun ai fost, Hristoase, cu Tatăl și cu Duhul, toate umplându-le, Cel ce ești necuprins.” (Troparul Ceasurilor și al Pavecerniței din ziua de Paști)

• „Ziua Învierii, să ne luminăm popoare, Paștile Domnului, Paștile, că din moarte la viață și de pe pământ la cer Hristos Dumnezeu ne-a trecut pe noi, cei ce-I cântăm cântare de biruință.” (Canonul Învierii, Cântarea 1, glas 1, Irmos)

Compoziția icoanei

Icoana Învierii Domnului, *Pogorârea la iad*, exprimă realitatea spirituală transcendentă a Învierii – pogorârea cu sufletul la iad a Domnului – și revelează scopul și rezultatele pogorării Sale la nivel universal.

Acțiunea reprezentată în icoană se petrece chiar în adâncurile pământului, în iad.

• munți	• Lumina Învierii	• munți
• dreptii Vechiului Testament între care regele David și Solomon și Sfântul Ioan Botezătorul	• Mântuitorul Hristos Biruitorul Morții și al Iadului	• dreptii Vechiului Testament între care Moise, Noe, Abel
• Adam	• iadul, moartea • diavolul, porțile iadului doborâte, lacătele sfărâmate	• Eva

Persoane, sensuri și simboluri ziditoare în icoana Învierii Domnului

• **Mântuitorul Hristos** este reprezentat în centrul compoziției, în picioare, aflat într-o mișcare plină de dinamism care sugerează în același timp trei momente:

1. **Pogorârea** este exprimată sugestiv prin mișcarea veșmântului Său a cărei extremitate flutură în sus, făcând dovada

faptului că Învierea nu se exprimă în această icoană printr-o țâsnire în sus, ci spre în jos;

2. Biruința asupra iadului este sugerată de porțile doborâte ale iadului care sunt reprezentate în icoană fie sub picioarele Mântuitorului, fie zăcând în gaura întunecată a iadului;

3. Ridicarea (gr. anastasis).

După ce a sfârșit prin atotputernicia Sa legăturile întinericului, Hristos, cu o mișcare plină de forță a brațelor Sale, răpește iadului pe protopărinții noștri căzuți, Adam și Eva. Hristos este reprezentat fie ridicându-l pe Adam din iad cu mâna dreaptă și pe Eva cu stânga, fie ridicându-l pe Adam cu dreapta, iar în mâna stângă ținând un sul. Aceasta este întâlnirea tulburătoare dintre Adam cel vechi și Hristos – Adam cel Nou.

Filacterul (sulul) din mâna Mântuitorului simbolizează propovăduirea Învierii făcută „duhurilor ținute în închisoare” (1 Petru 3, 19). Atunci când este desfășurat, filacterul poartă înscrisul: „Zapisul lui Adam e rupt, puterea iadului este sfârșimată”.

În unele icoane, sub o anumită influență occidentală, sulul este înlocuit cu **crucea**, pentru a scoate în evidență semnul biruinței, mijlocul prin care Hristos a învins iadul sfârșimându-i „porțile de aramă”. Astfel crucea nu mai este instrumentul umilitor al pedepsei, ci simbolul biruinței asupra morții.

„Prin cruce, ucigând Hristos pe cel ce ne-a ucis pe noi, pe cei morți i-a înviat și i-a înfrumusețat și în cer a locui i-a învrednicit.” (Praznicul Înălțării Sfintei Cruci, 14 septembrie, Vecernia Mare, glas 6)

Veșmintele lui Hristos nu mai sunt cele în care El apare ca slujitor în timpul vieții sale pământești, ci au ca punct de referință pe cele de pe muntele Tabor, luminoase și strălucitoare. Culoarea lor este albul strălucitor sau galbenul auriu, reflex simbolic al Dumnezeirii Sale.

Astfel, Hristos intră în iad nu ca un întemnițat, ca un prizonier al acestuia, ci ca Biruitor al lui și Izbăvitor al celor închiși acolo, nu ca rob, ci ca Stăpân al vieții și al morții.

Mandorla care înconjoară trupul Mântuitorului este o reprezentare iconografică a slavei Dumnezeirii lui Hristos. Ea apare în icoane fie în formă ovală, de migdală, fie sub forma unor cercuri concentrice (3 sau 4) redat cromatic într-un dégradé pornind de la albastru sau verde (gri-albăstrui sau gri-verzui) care se intensifică de la deschis la închis, din exterior spre interior, fiind o ilustrare a descrierii apofatice a lui Dumnezeu ca „întuneric luminos”. Mandorla este străbătută de raze luminoase care izvorăsc din Hristos – „Lumina lumii”.

Expresia chipului Domnului este solemnă, dar blândă și binevoitoare, iar **mâinile și picioarele Sale** poartă semnele piroanelor răstignirii.

- **Adam și Eva** sunt reprezentați caracteristic: bătrâni, fără aureole, amândoi stând îngenunchiați și cu mâinile întinse spre Hristos în semn de implorare. Ei se află fie unul lângă altul în partea dreaptă sau stângă a scenei, fie Adam în partea dreaptă și Eva în stânga, fie invers. Apar în icoană deoarece, fiind primii oameni, simbolizează întreaga omenire pe care Hristos prin Întruparea, Răstignirea și Învierea Sa, a trecut-o „de la moarte la viață”.

Aducându-l pe **Adam** în prim plan, icoana amintește privitorului deosebirea dintre „vechiul Adam” – primul om, și „Noul Adam” – Hristos, Cel de-al doilea înlăturând efectele neascultării celui dintâi.

„Noul Adam făcându-se cu adevărat blestemul lui Adam, Însuși Făcătorul l-a răsturnat”, spune una din cântările Bisericii.

Eva, maica tuturor celor ce viețuiesc, își ridică mâinile ascunse sub faldurile veșmântului într-un gest smerit de respect și ascultare, primindu-l pe Slobozitorul său, pe Fiul Noii Eve care este Preasfânta Născătoare de Dumnezeu.

(Acest gest trimite la un obicei de la curtea bizantină care cerea ca în fața unui

superior să se ascundă mâinile în semn de supunere.)

Creată curată, prima femeie – Eva, dar căzând în păcatul neascultării, este eliberată de Cel fără de păcat, născut din Noua Evă, Fecioara Maria.

„*Prea binecuvântată ești Născătoare de Dumnezeu Fecioară, că prin Cel ce S-a întrupat din Tine, iadul s-a zdrobit, Adam s-a chemat, blestemul s-a pierdut, Eva s-a mântuit, moartea s-a omorât și noi am înviat. Pentru aceasta cântând, strigăm: Binecuvântat ești Hristoase, Dumnezeule, cel ce bine ai voit așa, slavă Ție.*” (Theotokion, Stihira Maicii Domnului de la Utrenie, Duminică, înainte de Doxologie)

• **Dreptii Vechiului Testament**

În spatele strămoșilor Adam și Eva, de o parte și de cealaltă a Mântuitorului, se află dreptii Vechiului Testament, regii și proorocii, cei care vestiseră venirea Domnului și care Îl recunosc pe Cel Înviat pe care L-au purtat în inimile lor și L-au chemat din toată ființa lor.

Unii dintre aceștia sunt evidențiați în icoană chiar dacă ordinea lor variază. Astfel, îi putem recunoaște pe regii prooroci David și Solomon – strămoșii Mântuitorului, pe Abel, Moise, Noe și pe Sfântul Ioan Botezătorul.

Regele prooroc David, întemeietorul Ierusalimului, este cel ce cânta în psalmi: „*Dintru adâncuri am strigat către Tine, Doamne! Doamne, auzi glasul meu*” (Psalmul 129, 1).

El iese în evidență în icoană deoarece a profețit cu putere venirea lui Hristos Care nu-l va lăsa în iad:

„*Căci David zice despre El: «Totdeauna am văzut pe Domnul înaintea mea, căci El este de-a*

dreapta mea ca să nu mă clatin. De aceea s-a bucurat inima mea și s-a veselit limba mea, chiar și trupul meu se va odihni întru nădejde. Căci nu vei lăsa sufletul meu în iad» (Fapte 2, 25-27).

Regele prooroc Solomon este reprezentat tânăr, purtând coroană. El apare stând lângă David pentru că a fost fiul și urmașul lui David, a cunoscut și a avut credința tatălui său, și pentru că Hristos îl pomenește în Evanghelii, referindu-se la slava și înțelepciunea lui (Matei 6, 29; 12, 42).

Sfântul Ioan Înaintemergătorul și Botezătorul Domnului apare mai târziu în icoana *Pogorârii la iad*. Iese în evidență pentru că el a propovăduit celor din iad vestea cea bună a venirii și a învățaturii lui Hristos. În unele icoane este singurul înfățișat cu aureolă, lângă Hristos. El poartă un sul pe care, atunci când este desfășurat, se vede scris: „*Iată eu L-am văzut și L-am mărturisit*”.

„*Pomenirea dreptului cu laude, iar ție destul îți este mărturia Domnului, Mergătorule Înainte. Că te-ai arătat cu adevărat, și decât proorocii mai cinstit. Că și a boteza în repejuni pe Cel propovăduit te-ai învrednicit. Drept aceea, pentru adevăr nevoindu-te, bucurându-te, bine ai vestit și celor din iad pe Dumnezeu Cel ce S-a arătat în trup, pe Cel ce a ridicat păcatul lumii și ne-a dăruit nouă mare milă.*” (Troparul Tăierii Capului Sfântul Ioan Botezătorul, 29 august, glas 2)

Cateheza din primele secole creștine atrage atenția asupra unui aspect al Tainei Botezului, aspect aproape uitat în zilele noastre: prin cufundare, cel botezat recapitulează întregul drum al mântuirii, urmându-L pe Hristos. „*Faptul de a coborî și de a ieși apoi din apă, simbolizează coborârea la iad și ieșirea din acest ținut.*” (Sfântul Ioan Gură de Aur)

Moise apare în calitate de reprezentant al primului Legământ al omului cu Dumnezeu și martor al primului Paști. El are capul acoperit cu o bonetă frigiană, după exemplul profeților, iar în brațe poartă Tablele Legii Vechi cu cele 10 porunci.

Noe, prefigurându-L pe Mântuitorul Iisus Hristos, poartă în brațele sale o machetă a arcei sale vestite (preînchipuire a Bisericii) care i-a scăpat pe cei care au intrat în ea de nimicirea apelor potopului.

Abel este înfățișat tânăr, fără barbă, ținând un toiag de păstor în mână. El apare în icoană, fiind prima victimă a nedreptății.

• **Iadul** este reprezentat sub forma unei peșteri întunecoase aflate sub un munte. Este menționat în numeroase locuri în Noul Testament și Însuși Hristos vorbește despre el: „*Voi zidi Biserica Mea și porțile iadului nu o vor birui*” (Matei 16, 18).

În adâncul întunecat al iadului, satana este înlănțuit, iar forțele biruite ale iadului, rămășițele nesuferitei sale apăsări sunt reprezentate simbolic prin cele două uși care zac sfărâmate și prin mulțimea de lanțuri rupte, chei, cuie, balamale și ferecături de fier împrăștiate. Porțile iadului nu se deschid pur și simplu, ci au fost zdrobite, semn că de acum înainte este imposibil să mai fie închise.

Tatăl minciunii, ispitorul tuturor oamenilor – diavolul, figurează ocazional cu două fețe, semn expresiv al lipsei sale de unitate, de armonie, al dezintegrării sale ființiale.

Moartea, reprezentată uneori printr-o siluetă neagră, însoțită de eventuali acoliți, biruită, înfățișată sub forma unui bătrân, zace și ea în fundul grotei sub porțile zdrobite, cu mâinile și picioarele legate, cu o funie de gât, semn că „moartea a fost omorâtă”. „*Unde-ți este moarte boldul, unde-ți este iadule biruința?*” (1 Corinteni 15, 55)

În descrierile bizantine clasice ale Învierii nu apare niciun înger. În reprezentările din perioada bizantină târzie și post-bizantină sunt uneori incluși și îngeri, unul sau mai mulți, în partea de sus (purtând instrumentele patimilor) sau în partea de jos a icoanei (legând moartea și pe diavol cu lanțuri). Aceste adaosuri dau o complexitate inutilă compoziției. Nu este nevoie de ele și distrag atenția de la semnificația esențială pe care icoana Învierii caută să o transmită. Înțelesul, semnificația Învierii lui Hristos este redat clar și deplin fără aceste adaosuri.

• **Stâncile**, reprezentate în partea superioară a icoanei, de o parte și de alta a Mântuitorului, trimit către simbolismul muntelui, ca loc de întâlnire a omului cu Dumnezeu, ca semn al prezenței

Duhului Sfânt. Ele simbolizează întregul cosmos, lumea văzută și nevăzută care participă la Învierea lui Hristos.

Inovații apusene ale reprezentării Învierii Domnului

Rod al unei elaborări teologice de veacuri, icoana ortodoxă, pictată în respectul față de Scriptură și Tradiție, a făcut posibilă păstrarea nealterată a Adevărului creștin, în timp ce îndepărtarea de aceste izvoare ale Revelației dumnezeiești, vizibilă în iconografia decadentă, a dat naștere inevitabil unei denaturări a acestui Adevăr și, implicit, ereziilor. O imagine decadentă nu numai că trădează Adevărul, dar caricaturizează chiar Taina mântuirii, prin aceasta pregătind drumul spre ateism.

Cu privire la reprezentarea iconografică a Învierii lui Hristos s-a răspândit în spațiul ortodox, începând cu a doua jumătate a secolului al XVII-lea, sub influența apuseană, un model iconografic străin de învățătura Bisericii.

Îl putem vedea în aceste reprezentări pe Hristos înălțându-Se dintr-un mormânt în formă de coșciug și al cărui capac este ridicat de un înger, *levitând* în aer sub privirile îngrozite de spaimă ale ostașilor care păzeau mormântul. El poartă un steag în mână, iar trupul său este parțial descoperit, lăsând să se întrevadă semnele patimilor.

Asemenea reproduceri, născute dintr-o imaginație marcată de un sentimentalism deplasat, nu doar că ignoră în mod deliberat Taina exprimată în textele liturgice din perioada pascală, dar ele dezvoltă o viziune îndepărtată de realitatea istorică.

Din nefericire, acest tip de reprezentare a devenit predominant la greci din secolul al XVIII-lea până la mijlocul secolului XX, iar răspândirea sa s-a bazat pe neînțelegerea anumitor elemente ale iconografiei bizantine, chiar în rândul personalităților religioase conservatoare.

Ideile apusene legate de pictura religioasă erau în parte rezultatul Contrareformei care, sub presiunea Reformei, încerca să

găsească în Sfânta Scriptură justificare pentru orice practică bisericească, lucru care a dus și la revizuirea opiniilor despre ce este și ce nu este corect în iconografie.

Respingerea icoanei tradiționale a Învierii și adoptarea modelului modernist apusean se datorează unei insuficiente familiarizări cu temeiul scripturistic și cu istoria acestei reprezentări, precum și cu principiile care stau la baza iconografiei bizantine.

În Ortodoxie, Sfânta Scriptură nu este singurul fundament de credință și practică religioasă. Mai sunt, pe lângă ea, Tradiția nescrisă, hotărârile Sinoadelor Ecumenice și Locale, scrierile Sfinților Părinți și tradiția iconografică a Bisericii.

Descrierea modernistă a Învierii, deși se consideră întemeiată pe Sfânta Scriptură, nu este în acord cu relatarea biblică privind înlăturarea pietrei de pe mormânt și include elemente care nu sunt prezentate în Sfânta Scriptură.

Reprezentarea modernistă îl înfățișează pe Hristos deasupra mormântului, după ce un înger a dat la o parte piatra mare care îl pecetluia. Însă, după învățătura Bisericii, Hristos a ieșit din mormânt în timp ce acesta a rămas pecetluit, așa cum a intrat în încăperea unde se adunaseră ucenicii săi pe când ușile erau încuiate, „de frica iudeilor” (Ioan 20, 19).

Sfântul Simeon Noul Teolog lămurește această dilemă spunând că trupul lui Hristos de după Înviere nu mai era stricacios și material așa cum fusese în viața sa pământească, ci acum era un trup duhovnicesc și nesticacios, de o altfel de consistență, care-I permitea să treacă prin ușile încuiate.

Un argument rațional ar fi și acela că Hristos-Dumnezeu, fiind Atotputernic, nu avea nevoie de un înger, una din creaturile sale, ca să-i dea piatra la o parte.

De fapt, după cum spune Sfânta Scriptură, piatra a fost prăvălită de un înger după ce Hristos ieșise din mormânt pentru ca femeile mironosițe care au venit la mormânt să poată vedea cu ochii lor că mormântul este gol și că Hristos înviase într-adevăr.

Un alt element modernist introdus în icoană și care se expune criticii este înfățișarea lui Hristos ținând un steag pentru a sublinia biruința Sa asupra morții. Steagul este un simbol profan, în timp ce crucea pe care o ține Hristos uneori în reprezentarea

tradițională este un simbol duhovnicesc cu implicații mult mai profunde. De fapt, Sfânta Scriptură, pe care pictura apuseană afirmă că o urmează întocmai, nu spune nimic despre Hristos înviind din mormânt cu un steag în mână. Nu spune nimic nici despre soldații care păzeau mormântul că L-ar fi văzut pe Hristos ieșind din mormânt. Vorbește numai despre faptul că soldații au văzut un înger care a venit acolo după Înviere și a prăvălit piatra, și nu pe Hristos. La vederea îngerului „a cărui înfățișare era ca fulgerul”, „soldații s-au cutremurat și s-au făcut ca morți” (Matei 28, 1-4).

Dar eroarea foarte gravă care face ca reprezentarea modernistă să fie inacceptabilă este aceea că îi prezintă pe soldații care păzeau mormântul ca fiind primii oameni de pe pământ care au fost martorii Învierii lui Hristos, ceea ce contrazice flagrant Sfânta Scriptură care este destul de clară în ceea ce privește relatarea arătarilor Mântuitorului de după Învierea Sa.

Scopul Învierii Domnului Hristos nu a fost acela de a face dovada zdrobitoare a Atotputerniciei Sale, așa cum sugerează picturile apusene ci, așa cum arată icoana, **Hristos S-a pogorât în iad ca să ridice și să transfigureze firea umană căzută.** Pogorârea la iad reprezintă, deci, ultima treaptă a smeririi lui Hristos față de om, căutându-l unde ajunsese din pricina păcatului, adică în iad, și ridicându-l împreună cu El în Împărăția Sa, acesta fiind, de fapt, rostul esențial al Întrupării, Răstignirii și Învierii Sale.

Bibliografie selectivă

- Părintele Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996
- Michel Quenot, *Învierea și icoana*, Editura Christiana, 1999
- Michel Quenot, *Sfidările icoanei*, Editura Sophia, București, 2004
- Paul Evdokimov, *Arta icoanei. O teologie a frumuseții*, Editura Meridiane, București, 1993
- Leonid Uspensky, Vladimir Lossky, *Călăuziri în lumea icoanei*, Editura Sophia, 2003
- Dionisie din Furna, *Erminia picturii bizantine*, Editura Sophia, 2000
- Constantine Cavaros, *Ghid de iconografie bizantină*, Editura Sophia, 2004
- Daniel Rousseau, *Icoana – lumina feței Tale*, Editura Sophia, 2004
- Monahia Iuliana, *Truda iconarului*, Editura Sophia, 2001

Coordonatorul colecției *Mărturiile icoanei*: Arhimandrit Mihail Stanciu
Text și concepție grafică: Gina-Maria Pintilie
© 2009 - Sfânta Mănăstire Antim - București